

Ewa Kulińska, Joanna Rut

Teoria niedoborów jako element kreatywnej logistyki w gospodarce opartej na wiedzy

Ekonomiczne Problemy Usług nr 112, 371-377

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

EWA KULIŃSKA, JOANNA RUT
Politechnika Opolska¹

TEORIA NIEDOBORÓW JAKO ELEMENT KREATYWNEJ LOGISTYKI W GOSPODARCE OPARTEJ NA WIEDZY

Streszczenie

W dzisiejszych czasach wiedza, kreatywność i innowacyjne podejście, ale również myślenie wyzwolone od stereotypów, określają wzrost i rozwój gospodarczy w każdej dziedzinie życia. W artykule przedstawiono zagadnienia dotyczące teorii niedoboru stanowiące element logistyczny kreatywnej gospodarki opartej na wiedzy.

Słowa kluczowe: gospodarka oparta na wiedzy, teoria niedoboru, logistyka.

Wprowadzenie

Nietrudno zauważyć, że współczesność wyklucza ze swoich ram stagnację i brak postępu. Na piedestale naszych czasów wnoszą się ruch i zmiana, postęp i rozwój. Dlatego człowiek i organizacje oraz samo podejście do zagadnienia powinny być dziś wyposażone w takie cechy, które będą drogowskazami po zawiłych ścieżkach współczesności. Wiedza, kreatywność i podejście innowacyjne, ale też myślenie wyzwolone ze stereotypów, warunkują wzrost i postęp gospodarczy w każdej dziedzinie życia. Otwartość i elastyczność również umożliwiają adaptację do nowych warunków w zmieniającej się rzeczywistości. Obecnie bardzo silnie akcentuje się znaczenie inteligencji kreatywnej i konieczność twórczego rozwoju przedsiębiorstw (Frączek 2003, s. 219).

¹ Ewa Kulińska – Wydział Ekonomii i Zarządzania, Joanna Rut – Wydział Inżynierii Produkcji i Logistyki.

Dziś główne cechy charakteryzujące nowoczesne przedsiębiorstwa oparte na wiedzy to organizacje szybko reagujące na zmiany o podejściu innowacyjnym, minimalizujące podziały funkcyjne. Inwestujące w ludzi i ich profesjonalizację, wdrażające innowacyjne technologie i narzędzia usprawniające funkcjonalność, przekraczające podziały organizacyjne i doskonalące funkcjonowanie struktur oraz stwarzające możliwości zbiorowego uczenia się nowych sposobów rozwiązywania problemu (Szymczak 2013). Na konkurencyjnym rynku sukces wielu organizacji zależy od ich zdolności dostosowywania się do ciągłych zmian w otoczeniu. Jest to konieczne, aby przetrwać i rozwijać się w sytuacji stale zmieniających się uwarunkowań i potrzeb pojawiających się na rynku. Zmiana oraz nowoczesne podejście stanowi dziś fundament dla rozwoju współczesnych przedsiębiorstw, jest nieuchronna i nieunikniona (Knap-Stefaniuk 2010).

Poszukiwanie nowoczesnych dróg prowadzących do osiągnięcia sukcesu i przewagi konkurencyjnej staje się jednym z głównych celów wielu przedsiębiorstw. Dodatkowo wiele z nich zrozumiało, iż w warunkach rozwijającej się konkurencji globalnej tak naprawdę sukces rynkowy nie jest uzależniony od indywidualnych działań, lecz od siły i dynamizmu wszystkich partnerów, którzy wraz z nimi uczestniczą w dostarczaniu produktów finalnemu nabywcy. Takie myślenie wymaga jednak zupełnie nowego podejścia od grupy przedsiębiorstw współpracujących ze sobą w łańcuchu logistycznym (Kulińska, Rut 2013, s. 112–115).

Zasadne zatem jest zaznaczenie, że konieczne staje się wykorzystanie takich potencjałów jak wiedza, kreatywność, przedsiębiorczość i umiejętność współpracy w działaniach stymulujących innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw.

Celem opracowania jest przedstawienie współcześnie rozumianej teorii niedoborów stanowiącej element logistyki kreatywnej w gospodarce opartej na wiedzy oraz podkreślenie kreatywnej logistyki jako niekonwencjonalnego podejścia do zarządzania wywierającego istotny wpływ na funkcjonowanie procesów logistycznych przedsiębiorstw.

1. Teoria niedoborów w gospodarce opartej na wiedzy – współczesny pogląd

Podejście do rozwoju organizacji w gospodarce opartej na wiedzy uległo ogromnym i wielopłaszczyznowym zmianom. Niegdyś niedobór oznaczał deficyt, brak dóbr na rynku i był kojarzony z centralnie sterowaną gospodarką, czyli gospodarką nakazowo-rozdzielczą.

Cechą charakterystyczną gospodarki centralnie zarządzanej był powszechnie obserwowany niedobór, czyli nadwyżka popytu nad podażą (Balicki 1979; Komai 1985). W ówczesnych czasach zjawisko to było tak powszechne, że określono je jako „gospodarkę niedoboru”. Podkreślić tutaj należy, że niedoboru nie można uznać za cechę konstytuującą gospodarkę centralnie zarządzaną. Był on jednak

nieuniknioną konsekwencją tej gospodarki i źródłem wielu jej słabości. Ponadto cechą tego ustroju nie była na pewno racjonalna zdolność wykorzystania istniejącego potencjału ludzkiego i materialnego (Piątek 2006, s. 41–59). Dziś wszyscy wiedzą, że system centralnego planowania gospodarczego był w praktyce nieopłacalny i nieefektywny.

Współczesna gospodarka oparta na wiedzy to gospodarka, w której podstawowym składnikiem jest zarządzanie procesami gospodarczymi i umiejętne kierowanie ludźmi, wykorzystująca ich potencjał. To struktura, w której podstawowym problemem jest poznanie i określenie mechanizmów oddziaływania na przemiany i rozwój gospodarki (Skrzypek 2011, s. 270–285). Gospodarka oparta na wiedzy obecnie traktowana jest jako naturalna konsekwencja ewolucji systemu gospodarczego, przebiegająca pod wpływem pojawienia się epokowych innowacji, a nie jako zbiór powiązań istniejących w gospodarce niezależnie od funkcjonującego systemu gospodarczego. Gospodarka oparta na wiedzy nie jest sztuczną strukturą, ale naturalną konsekwencją rozwoju systemu gospodarczego (Wronowska 2004, s. 428). Zaznaczyć należy, że gospodarka oparta na wiedzy ma również ogromny wpływ na logistykę i zarządzanie logistyką w organizacjach, stanowi ona podstawę funkcjonowania współczesnych przedsiębiorstw. Jest więc niezwykle istotna na poziomie strategicznym oraz daje nieskończony wachlarz możliwości rozwoju organizacji.

Gospodarka oparta na wiedzy ukierunkowana jest na wykorzystywanie kapitału intelektualnego, który jest skutkiem wykorzystania wiedzy, zaangażowania pracowników, przy współudziale nowoczesnych technologii, na rzecz generowania, rozwijania i wykorzystywania innowacji, zapewniania rozwoju, podniesienia jakości życia ludzi oraz uzyskiwania przewagi konkurencyjnej (Poskrobko 2011, s. 40).

Analizując teorię niedoboru i znając znaczenie gospodarki opartej na wiedzy, dziś mamy inne spojrzenie na znaczenie słowa ‘niedobór’, bardziej nowoczesne. Oczywiście w dalszym ciągu niedobór kojarzony jest z brakiem czy deficytem produktów na rynku lub nadwyżką popytu nad podażą, ale pojęcie niedoboru obecnie ma szerszy zakres. Kojarzony jest on współcześnie z brakiem możliwości wykorzystania kwalifikacji, kreatywności, potencjału ludzkiego oraz nieumiejętnym wykorzystaniem możliwości narzędzi przyczyniających się do optymalizacji funkcjonowania organizacji. Współczesny pogląd na teorię niedoboru stanowić może nowy pogląd, a nawet obszar zagadnień zawierający istotne elementy poruszające niewykorzystany potencjał wiedzy i możliwości ukryte w kreatywności.

2. Kreatywna logistyka w gospodarce opartej na wiedzy a teoria niedoborów

Współczesna dynamika zmian na rynkach, dość mocna konkurencja i szybki postęp techniczny wymuszają na przedsiębiorstwach aktywny udział w pozyskiwaniu, tworzeniu wiedzy i wykorzystywaniu jej w innowacjach. Wiedza, postęp technologiczny, kwalifikacje personelu przedsiębiorstwa oraz będące efektem ich sto-

sowania i rozwoju innowacje stają się obecnie źródłem długookresowej przewagi konkurencyjnej na rynkach oraz wyznacznikiem powodzenia ekonomicznego w warunkach globalizacji i budowanej gospodarki opartej na wiedzy (Dolińska 2010, s. 7). W gospodarce takiej wiedza jest nadrzędnym czynnikiem produkcji, oznacza to, że o sukcesie przedsiębiorstw decyduje innowacyjność organizacji (Fazlagić 2010, s. 13). Niezaprzeczalnie gospodarka oparta na wiedzy opiera się na rozwoju technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, przy czym obejmuje znacznie szerszy aspekt zmian wynikających z wykorzystania wiedzy, jako czynnika tworzenia wartości dodanej (Gardocka-Jałowicz 2011, s. 54).

Wzrost wartości przedsiębiorstwa jest uzależniony od efektywnego generowania, nabywania, rozpowszechniania i stosowania wiedzy. Na rozwój przedsiębiorstw oraz wzrost ich wartości i podniesienie pozycji konkurencyjnej coraz mniejszy wpływ mają czynniki i zasoby materialne. Coraz większego znaczenia nabierają aktywa niematerialne, a wśród nich przede wszystkim zasoby kapitału wiedzy, szczególnie technicznej, ekonomicznej, finansowej i organizacyjnej. Pozwala to tworzyć nowe technologie i produkty, ułatwia pozyskiwanie nowych rynków oraz usprawnia zarządzanie nowoczesnym przedsiębiorstwem (Staniewski 2008). Według Kuklińskiego wartość i efektywność nie zależą we współczesnym świecie od zręcznej alokacji rzadkich zasobów materialnych, lecz od wielkości kapitału wiedzy, jego aktualności, od poziomu wykształcenia pracowników, zdolności do kreatywnego myślenia i wdrażania nowych rozwiązań dla procesów produkcyjnych, usługowych czy handlowych (Kukliński 2001, s. 167–168).

Nowoczesne podejście do działalności logistycznej przedsiębiorstw opiera się na ekonomii, czyli nauce o rozdysponowaniu rzadkich zasobów – które mogą mieć także inne, alternatywne zastosowania – w celu wytwarzania różnych dóbr i rozdzielania ich na konsumpcję, obecną lub przyszłą. Obszar ekonomii to również nauka zajmująca się badaniami dotyczącymi radzenia sobie z rzadkością (niedoborem), brakiem, czyli ograniczoną dostępnością dóbr i usług. Problem rzadkości stanowi podstawę teorii niedoborów, czyli stanów nierównowagi. Rozdysponowanie to inaczej tworzenie kanałów przepływu, a nauka o przepływach i usprawnianiu przepływów to logistyka, która obejmuje również problematykę alokacji dóbr i usług.

Pojęcie 'kreatywna logistyka' można zdefiniować jako niekonwencjonalne podejście do zarządzania procesami logistycznymi wywierające istotny wpływ na ich funkcjonowanie (Kulińska, Rut 2013, s. 112–115). Do procesów logistycznych należą te, które poprzez skoordynowaną realizację czynności związanych z magazynowaniem, transportowaniem, przeładunkiem, sortowaniem, pakowaniem, znakowaniem wspomagają w transformacji główne procesy przedsiębiorstwa, umożliwiając maksymalizowanie tworzonej wartości dodanej dla zewnętrznych i wewnętrznych klientów (Kulińska 2011, s. 80). Dlatego też pełna definicja kategorii 'kreatywna logistyka' powinna brzmieć: kreatywna logistyka to niekonwencjonalne podejście do zarządzania procesami, które poprzez skoordynowaną realizację czyn-

ności związanych z magazynowaniem, transportowaniem, przeładunkiem, sortowaniem, pakowaniem, znakowaniem wspomagają w transformacji główne procesy przedsiębiorstwa, umożliwiając maksymalizowanie tworzonej wartości dodanej dla zewnętrznych i wewnętrznych klientów. Celem kreatywnej logistyki jest uzasadniony ekonomicznie proces przepływu surowców, produktów i usług wraz z niezbędną informacją od punktu powstania do punktu ostatecznej konsumpcji w celu spełnienia wymagań klienta, w tym klienta wewnętrznego oraz klienta łańcucha dostaw (Kulińska, Rut 2013, s. 112–115).

Poprzez niekonwencjonalne podejście do zarządzania rozumie się podejście innowacyjne, nowatorskie, niestandardowe lub też nieszablonowe. Innowacją mogą być narzędzia, metody, systemy, technologie oraz mechanizmy, które dotychczas nie były stosowane w danym przedsiębiorstwie. Kreatywna logistyka jest pojęciem kryjącym w sobie nowoczesne podejście do zarządzania, wykorzystujące przy tym wszystkie możliwości doskonalenia procesów logistycznych, istotnie wpływające na ich funkcjonowanie. Odnosić się może do organizacji różnego typu i wykorzystywana może być jako uniwersalna koncepcja umożliwiająca wzrost efektywności procesów tworzenia i realizacji wartości dodanej (Kulińska, Rut 2013, s. 112–115).

Według podręcznika OSLO innowacja to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Działalnością innowacyjną jest całość działań naukowych, technicznych, organizacyjnych, finansowych i komercyjnych opartych na wiedzy, które rzeczywiście prowadzą lub mają w zamierzeniu prowadzić do wdrażania innowacji. Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczo-rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji (Podręcznik OSLO 2008).

Należy zaznaczyć, że kreatywna logistyka determinuje nie tylko przebieg procesów w sferze operacyjnej, ale również wpływa na kształtowanie większości celów i strategii przedsiębiorstwa. W najnowszych ujęciach logistyki zwraca się szczególną uwagę na relacje wiążące poszczególne fazy procesów logistycznych, podkreśla dynamiczne ujęcie logistyki, obszarów ekonomii oraz wskazuje na konieczność szerokiego, wykraczającego poza ramy przedsiębiorstwa spojrzenia na procesy logistyczne (Krupski, Niemczyk i Stańczyk-Hugiet 2009).

Znając ówczesne i współczesne znaczenie niedoboru (rzadkości) oraz znaczenie gospodarki opartej na wiedzy, można zatem stwierdzić, że teoria niedoboru stanowić może element kreatywnej logistyki. Tym bardziej że obecny postęp wymaga od organizacji niestandardowego podejścia do zarządzania, wykorzystania alternatywnych nowoczesnych rozwiązań oraz wykorzystania dostępnych możliwości drzemiących w potencjale ludzkim, kreatywności i innowacyjności.

Obecnie wzrastające wymagania rynku sprawiają, że wiele dotychczasowych rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorstwa straciło na aktualności. Wyzwaniem

dla przedsiębiorców stało się poszukiwanie nowych, często niekonwencjonalnych rozwiązań. Procesowi temu sprzyja umiejętność twórczego myślenia w miejscu pracy (Maczewski 2001, s. 10).

Problematyka podjęta w opracowaniu nawet w części nie wyczerpuje poruszonego tematu. Wskazuje jedynie na ważne aspekty związane z gospodarką opartą na wiedzy.

Podsumowanie

W dzisiejszych czasach gospodarka oparta na wiedzy, wykorzystuje zasoby i potencjał wiedzy, która staje się strategicznym czynnikiem rozwoju organizacji. Tematyka poruszana w opracowaniu wskazuje na powiązanie teorii niedoboru z kreatywną logistyką, stanowiąc jej element, ale w kontekście niewykorzystania możliwości drzemiących w potencjale ludzkich kwalifikacji, kreatywności i innowacyjności. Obecnie kluczową strategią przedsiębiorstw stanowi wykorzystanie zasobów wiedzy, podążanie z postępem technologicznym, wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań i innowacyjnego podejścia do realizacji swojej strategii konkurencji.

Literatura

- Balicki W. (1979), *Zarys teorii nierównowagi popytowej*, Instytut Planowania, Warszawa.
- Dolińska M. (2010), *Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
- Fazlagić J. (2010), *Know-how w działaniu. Jak zdobyć przewagę konkurencyjną dzięki zarządzaniu wiedzą*, Wydawnictwo Helion, Gliwice.
- Frączek Z. (2003), *Kreatywność jednostki w kontekście potrzeb edukacji przyszłości*, w: *Edukacja jutra. IX Tatrzańskie Seminarium Naukowe*, red. K. Denek, T. Kosszyc, M. Lewandowski, Wrocław.
- Gardocka-Jałowiec A. (2011), *Działalność innowacyjna a rozwój gospodarki opartej na wiedzy*, w: *W kierunku zrównoważonej gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, red. P. Sochaczewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Białystok.
- Knap-Stefaniuk A. (2010), *Innowacje a konkurencyjność przedsiębiorstw*, *Zarządzanie zmianami*, Biuletyn POU/Wyższej Szkoły Zarządzania, nr 5(39), Warszawa.
- Kornai J. (1985), *Niedobór w gospodarce*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Krupski R., Niemczyk J., Stańczyk-Hugiet E. (2009), *Koncepcje strategii organizacji*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
- Kukliński A. (red.) (2001), *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*, Wydawnictwo KBN, Warszawa.

- Kulińska E. (2011), *AWZR procesów logistycznych. Modele i eksperymenty ekonomiczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej, Opole.
- Kulińska E., Rut J. (2013), *Kreatywna logistyka jako koncepcja niekonwencjonalnego podejścia do zarządzania procesami logistycznymi*, w: *Logistyka w zarysie – wybrane problemy badawcze*, red. E. Kulińska, Studia i Monografie, z. 371, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej, Opole.
- Matczewski A. (red.) (2001), *Problemy współczesnego zarządzania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Piątek D. (2006), *Gospodarka centralnie zarządzana jako źródło kryzysu gospodarczego*, Zeszyty Studiów Doktoranckich nr 25, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.
- Podręcznik OSLO (2008), *Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, Warszawa.
- Poskrobko B. (2011), *Wiedza i gospodarka oparta na wiedzy*, w: *Gospodarka oparta na wiedzy*, red. B. Poskrobko, Wydawnictwo WSE, Białystok.
- Skrzypek E. (2011), *Gospodarka oparta na wiedzy i jej wyznaczniki*, w: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Społeczeństwo informacyjne – regionalne aspekty rozwoju*, red. M.G. Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Staniewski M.W. (2008), *Zarządzanie zasobami ludzkimi a zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Vizja Press & IT, Warszawa.
- Szymczak F. (2013), *Zarządzanie firmą w gospodarce opartej na wiedzy*. <http://newpr.pl/wp-content/uploads/Zarz%C4%85dzanie-firm%C4%85-w-gospodarce-opartej-na-wiedzy.pdf> [dostęp 23.12.2013].
- Wronowska G. (2004), *Gospodarka oparta na wiedzy jako etap ewolucji współczesnej gospodarki*, w: *Unifikacja gospodarek europejskich: szanse i zagrożenia*, red. A. Manikowski, A. Psyk, WWZ, Warszawa.

THE THEORY SHORTAGES AS AN ELEMENT OF CREATIVE LOGISTICS IN THE KNOWLEDGE ECONOMY

Summary

Today, knowledge, creativity and an innovative approach, but also thinking liberated from stereotypes, determine the growth and economic progress in every area of life. This article presents considerations concerning the theory of deficiency constituting an element of logistics creative economy based on knowledge.

Keywords: knowledge-based economy, the theory of scarcity, logistics.

Translated by Joanna Rut